

Міністерство освіти і науки України
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького
Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка
Рівненський державний гуманітарний університет

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ
РОЗВИТКУ МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ БІОЛОГІЇ,
ЕКОЛОГІЇ ТА ОСНОВ ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ**

**Збірник наукових праць за матеріалами Всеукраїнської науково-
практичної конференції, присвяченої 100-річчю Черкаського
національного університету імені Богдана Хмельницького**

20 травня 2021 року

м. Черкаси

Рекомендовано до друку вченою радою
Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького
(протокол № 6 від 27 травня 2021 року)

Актуальні проблеми та перспективи розвитку методики навчання біології, екології та основ здоров'я людини: збірник наукових праць за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної конференції, Черкаси, 20 травня 2021 р. / уклад.: Н. Назаренко, С. Іванченко. Черкаси: ЧНУ, 2021. 98 с.

Редакційна колегія:

- Назаренко Наталія Володимирівна** – доцент кафедри клітинної біології та методики викладання біологічних дисциплін Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького, кандидат педагогічних наук;
- Шмиголь Ірина Василівна** – старший викладач кафедри клітинної біології та методики викладання біологічних дисциплін Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького, кандидат педагогічних наук;
- Грицай Наталія Богданівна** – завідувач кафедри природничих наук з методиками навчання Рівненського державного гуманітарного університету, доктор педагогічних наук, професор;
- Мельник Тетяна Олександрівна** – завідувач кафедри клітинної біології та методики викладання біологічних дисциплін Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького, доцент, кандидат біологічних наук;
- Луценко Олена Іванівна** – асистент кафедри теорії і методики викладання природничих дисциплін Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка, магістр біології;
- Соколенко Вадим Леонідович** – доцент кафедри клітинної біології та методики викладання біологічних дисциплін Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького, кандидат біологічних наук;
- Соколенко Світлана Вікторівна** – доцент кафедри клітинної біології та методики викладання біологічних дисциплін Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького, кандидат біологічних наук;
- Кузова Наталія Олександрівна** – фахівець кафедри клітинної біології та методики викладання біологічних дисциплін Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького;
- Іванченко Софія Андріївна** – лаборант кафедри клітинної біології та методики викладання біологічних дисциплін Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького, магістр середньої освіти.

У збірник увійшли матеріали доповідей учасників Всеукраїнської науково-практичної конференції «Актуальні проблеми та перспективи розвитку методики навчання біології, екології та основ здоров'я людини», у яких розглянуто актуальні питання методики, інноваційні технології навчання біології, екології та основ здоров'я у різних закладах освіти.

Збірник призначено для науковців, викладачів, здобувачів вищої освіти, а також для широкого кола читачів.

Матеріали друкуються в авторській редакції. За достовірність наведених даних відповідають автори публікацій. Думка редколегії може не співпадати з думкою авторів.

ЗМІСТ

Секція 1. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ БІОЛОГІЇ, ЕКОЛОГІЇ ТА ОСНОВ ЗДОРОВ'Я У ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

1. **Гетьман А. А.**
СОЦІАЛЬНЕ ЗДОРОВ'Я ЯК ОДНА З КОМПОНЕНТ ЗДОРОВ'Я УЧНІВ.....6
2. **Гетьман А. А.**
ФІЗИЧНЕ ЗДОРОВ'Я ЯК ОДНА З КОМПОНЕНТ ЗДОРОВ'Я УЧНІВ.....7
3. **Демчук В. В.**
РОСЛИННИЙ СВІТ ЛІСІВ ПОЛІССЯ ЯК ОБ'ЄКТ БОТАНІЧНИХ ЕКСКУРСІЙ ДЛЯ УЧНІВ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ШКОЛИ.....9
4. **Зіпа О. М.** ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРОВЕДЕННЯ ЛАБОРАТОРНИХ РОБІТ З БІОЛОГІЇ.....13
5. **Луценко О. І., Коненко В. С.**
ЕКСКУРСІЇ В ПРИРОДУ ЯК ФОРМА ОРГАНІЗАЦІЇ ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....15
6. **Нищенко А. О., Горшкова Л. М.**
ФОРМУВАННЯ ФІЗІОЛОГІЧНИХ ПОНЯТЬ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ БІОЛОГІЇ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ.....18
7. **Тормозакова К. П.**
ПСИХІЧНЕ ЗДОРОВ'Я ЯК ОДНА З КОМПОНЕНТ ЗДОРОВ'Я УЧНІВ.....20
8. **Khlon N. V., Kmets A. M.**
SYSTEM OF PRACTICE AS A MEANS OF INTENSIFICATION OF PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE TEACHERS OF BIOLOGY.....22

Секція 2. ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ БІОЛОГІЇ, ЕКОЛОГІЇ ТА ОСНОВ ЗДОРОВ'Я У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

1. **Артеменко А. С.**
ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ПРОБЛЕМНИХ МЕТОДІВ ПРИ ВИВЧЕННІ БІОЛОГІЇ У 8 КЛАСІ.....27
2. **Грицай Н. Б.**
РЕАЛІЗАЦІЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ МЕТОДИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ БІОЛОГІЇ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....28
3. **Денисюк Н. В., Тетрека О. Є.**
ФОРМУВАННЯ В УЧНІВ 6-9 КЛАСІВ АКТИВНОЇ ЖИТТЄВОЇ ПОЗИЦІЇ ЗАСОБАМИ ШКІЛЬНОЇ БІОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ.....31
4. **Денисюк Н. В., Ющук В. А.**
ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ВІЗУАЛЬНИХ ЗАСОБІВ НАВЧАННЯ В ПРОЦЕСІ ПРИРОДНИЧОЇ ОСВІТИ УЧНІВ СТАРШОЇ ШКОЛИ.....32
5. **Завалій М. О.**
ВИКОРИСТАННЯ ІГРОВИХ МОМЕНТІВ НА УРОКАХ БІОЛОГІЇ.....34
6. **Задорожна А. М., Іванченко С. А.**
ЗАСТОСУВАННЯ ПРИЙОМІВ МНЕМОТЕХНІКИ НА УРОКАХ БІОЛОГІЇ 6 КЛАСУ.....36
7. **Засць О. І. Назаренко Н. В.**
МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ БІОЛОГІЇ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ.....37

8. Ллюха Л. М. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ФІЗИЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ.....	41
9. Калініченко М. М., Шмиголь І. В. ВИКОРИСТАННЯ ПРИЙОМІВ МНЕМОТЕХНІКИ НА УРОКАХ БІОЛОГІЇ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ УСПІШНОСТІ УЧНІВ 7 КЛАСУ.....	43
10. Ковтун О. П. ФОРМИ І МЕТОДИ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ УЧНІВ ПРИ ВИВЧЕННІ БІОЛОГІЇ.....	44
11. Мегем О. М., Афанасенко І. С. СТВОРЕННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ.....	46
12. Мельник В. Й., Березовська Т. О. ВИКОРИСТАННЯ ОЗДОРОВЧИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ БІОЛОГІЇ.....	48
13. Герасимчук Р. Д., Мельник В. Й. ФОРМУВАННЯ ФІЗІОЛОГІЧНИХ ПОНЯТЬ НА УРОКАХ БІОЛОГІЇ ТА ОСНОВ ЗДОРОВ'Я.....	50
14. Ніколайчук К. О., Сяська І. О. ЗАСТОСУВАННЯ ПРОЄКТНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ЕКОЛОГІЧНОМУ ВИХОВАННІ УЧНІВ 9 КЛАСУ.....	52
15. Осадча О.М. ВИКОРИСТАННЯ ХМАРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ЕФЕКТИВНОГО ФОРМУВАННЯ ПРАКТИЧНИХ ТА ДОСЛІДНИЦЬКИХ НАВИЧОК УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ НА УРОКАХ БІОЛОГІЇ ТА ЕКОЛОГІЇ.....	53
16. Понирко С. Ф. ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ WEBQUEST В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ.....	57
17. Радковська А. О., Грицай Н. Б. МЕТОДИКА ВИКОРИСТАННЯ ТРЕНІНГІВ НА УРОКАХ БІОЛОГІЇ ТА ОСНОВ ЗДОРОВ'Я.....	58
18. Руденко С. А. ВПЛИВ МЕДИКО-СОЦІАЛЬНИХ ЧИННИКІВ НА ЯКІСТЬ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ.....	60
19. Сільвашко М. М. ОСНОВНІ МЕТОДИЧНІ ВИМОГИ УРОКІВ ЗАСВОЄННЯ НОВИХ ЗНАТЬ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ЗАГАЛЬНОЇ БІОЛОГІЇ.....	63
20. Товкач О. В. ІНТЕРНЕТ-ПЛАТФОРМИ ДЛЯ СТВОРЕННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ВПРАВ І ТЕСТОВИХ ЗАВДАНЬ З БІОЛОГІЇ.....	65
21. Токарчук Д. С., Грицай Н. Б. ОРГАНІЗАЦІЯ РОБОТИ З ОБДАРОВАНИМИ ТА ЗДІБНИМИ УЧНЯМИ НА УРОКАХ БІОЛОГІЇ ТА В ПОЗАКЛАСНІЙ РОБОТІ.....	68
22. Харченко Б. С., Шмиголь І. В. ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ІГРОВИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ НА УРОКАХ БІОЛОГІЇ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА МОТИВАЦІЇ УЧНІВ.....	70
23. Хроленко М. В., Клименко О. Є. ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ ПРОЄКТНОГО НАВЧАННЯ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ БІОЛОГІЇ В 6 КЛАСІ.....	71
24. Якимчук О. С., Грицай Н. Б. РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ УЧНІВ 6 КЛАСУ НА УРОКАХ БІОЛОГІЇ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ ТЕХНОЛОГІЇ «МАЙСТЕРНЯ».....	74

4. Полат Е.С. Метод проектов на уроках иностранного языка. *Иностранные языки в школе*. 2000. № 2. С. 65.

УДК 372. 857

РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ УЧНІВ 6 КЛАСУ НА УРОКАХ БІОЛОГІЇ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ ТЕХНОЛОГІЇ «МАЙСТЕРНЯ»

Якимчук О. С., магістрантка

*Грицай Н. Б., доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри природничих наук з методиками навчання*

Рівненський державний гуманітарний університет

Формування творчої особистості починається з дитинства. Особлива роль у цьому процесі належить школі. У розвитку творчих здібностей школярів велике значення має їхня активність. Навчальна діяльність на уроці не завжди дає змогу для самореалізації кожного учня, врахування їхніх запитів та вподобань, оскільки ця форма організації навчання обмежена часом, програмою, завданнями та структурою. Тому в закладах загальної середньої освіти потрібно створити творче освітнє середовище.

Для цього необхідно використовувати всі засоби навчання, щоб стимулювати творчу активність дітей. Цьому сприяють поглиблене опрацювання навчального матеріалу, нестандартні ситуації, виконання творчих домашніх робіт, завдання дослідницького характеру, проведення екскурсій тощо.

Проблему творчості та розвитку творчих здібностей досліджували Д. Богоявленська, Дж. Гілфорд, Н. Кічук, Н. Кузьміна, В. Моляко, Я. Пономарьов, Р. Стернберг, В. Сухомлинський, Е. Торренс, К. Ушинський та ін. Окремі аспекти використання творчих завдань у навчанні біології досліджували М. Гриньова, Н. Грицай, Л. Грідіна, І. Казанцева, О. Князева, І. Мазепа, С. Пескун, С. Яланська та ін.

Використання в освітньому процесі творчих пізнавальних завдань відіграє значну роль у формуванні в учнів мотивації до навчання, стимулюванні пізнавального інтересу, активізації самостійної пізнавальної діяльності. Особливо актуальними ці завдання є для шестикласників, які лише розпочинають вивчення біології, і тому в них спостерігається підвищений інтерес до змісту предмета.

Проте поза увагою багатьох учителів-практиків залишається технологія «майстерня», хоча потенційні можливості цієї технології для підвищення якості навчально-пізнавальної діяльності та розвитку творчих здібностей учнів досить високі.

Мета статті: розкрити сутність технології «майстерня» на прикладі уроків біології в 6 класі.

Технологія «майстерня» – це технологія, яка передбачає поєднання різноманітних методів навчання, видів та форм навчально-пізнавальної діяльності учнів, складається із специфічних етапів та спрямована на розвиток творчих здібностей школярів. Учитель виступає в ролі Майстра, який допомагає учням самостійно вибудовувати знання в процесі індивідуальної та групової роботи, без примусу та критики. Основне завдання технології «майстерня» полягає не в тому, щоб дати учням готові знання, а в тому, щоб навчити школярів здобувати їх самостійно, виявляючи свій творчий потенціал та індивідуальні здібності [1; 3; 4; 6; 7].

Технологія «майстерня» складається з конкретних етапів, які необхідно реалізувати під час проведення уроку біології: індукція, самоконструкція, соціоконструкція, соціалізація, розрив, афішування, рефлексія.

Продемонструємо сутність цих етапів на прикладі уроку біології в 6 класі з теми «Плід. Поширення плодів та насіння».

Мета уроку:

1. Освітня: створити для учнів умови для сприйняття, осмислення, первинного закріплення матеріалу про плоди в ході «проживання» в творчій майстерні; ознайомити

учнів з різноманітністю плодів у природі та їх класифікацією, розкрити процес поширення плодів і насіння у природі;

2. Розвивальна: розвивати вміння працювати з текстом підручника, натуральними об'єктами, дидактичним матеріалом, аналізувати, розділяти об'єкт на частини, робити висновки, висловлювати власні погляди.

3. Виховна: формувати в учнів науковий світогляд на основі знань зв'язку будови і виконуваної функції, виховувати любов до природи, вчити піклуватися про неї, розуміти її красу і цінність для людини.

Тип уроку: урок засвоєння нових знань.

Технологія: педагогічна майстерня.

Обладнання: колекції сухих плодів, зразки соковитих плодів, таблиці «Будова плода», «Типи плодів», «Класифікація плодів», фотографії плодів і насіння, відеофрагмент «Поширення плодів і насіння», картки-завдання, чистий папір, кольорові олівці, комп'ютер та мультимедійний проектор.

Структура уроку

I. Організаційний момент

II. Актуалізація знань учнів

В жовтні жовте сонце гріє

Так, що все навкруг жовтіє.

Жовті квіти і листочки

Жовті дині й огірочки,

Що достигли на насіння,

Бо прийшла пора осіння.

Анна Черинь

Індукція. Будь-яка майстерня починається з етапу індукції – включення емоційної сфери дитини і актуалізації її життєвого досвіду. Індуктором може бути незвичайне завдання, слово, предмет – все, що може «зацепити» почуття.

Діти сідають по групах. Для початку роботи потрібне співналаштування один на одного і на досліджувану тему.

Майстер:

– Як ви думаєте, про що піде сьогодні мова? (відповіді учнів)

– Вірно, діти, а що ви знаєте про плоди? (відповіді).

Майстер роздає фотографії із зображенням плодів і насіння, просить їх розглянути і записати, які почуття, асоціації, питання виникають.

Майстер:

– Наш урок присвячений плодам і насінню, та їх поширенню у природі.

Учитель (Майстер) пропонує учням розповісти коротко про свій улюблений плід відомої їм рослини і починає сам: «Я люблю апельсини. У них чудовий смак і яскравий колір».

Самоконструкція. Прослухавши відповіді учнів, Майстер просить зобразити плоди на чистих аркушах паперу за допомогою кольорових олівців, та дати їм назву.

Афішування. Діти вивішують свої роботи на дошку і розповідають, що зобразили і чому.

III. Повідомлення теми і завдань уроку.

Майстер:

– Ми прослухали вірш, подивилися на фотографії різноманітних плодів і насіння, але ми повинні пам'ятати, що плоди – це не тільки прекрасний дар природи. А що ж ще? Щоб відповісти на це питання будемо здобувати знання про плоди і насіння.

IV. Вивчення нового матеріалу.

Майстер:

– Плід – навіщо він потрібний рослині? (відповіді учнів). Зараз вам необхідно з'ясувати, для чого рослині потрібен плід.

Учні працюють в парах, обговорюючи це запитання (*етап соціоконструкції*).
Учитель пропонує кожній парі учнів висловити свої точки зору (*афішування результатів*).

1) *Будова плодів.*

Майстер:

– Ми дійшли спільної думки, що плід потрібен для захисту насіння та їх поширення. У всіх квіткових рослин є плоди, але вони не завжди схожі один на одного. Подумайте і підпишіть, з яких частин складається плід.

Роздуми: «З яких частин складається плід?».

Учні підписують частини плодів у себе на малюнках.

Афішування отриманих знань. Діти вивішують свої роботи на дошці і порівнюють їх між собою.

Майстер:

– Подивіться на малюнки ваших товаришів, їх записи. Чи в усіх думки однакові? Учитель узагальнює малюнки.

Учні виділяють подібності і відмінності. Роблять висновок, що не всі думають однаково (*розрив*).

– Майстер: щоб переконатися в правильності своєї думки, відкрийте підручник і прочитайте про будову плодів. Визначте, з яких частин складається плід.

Робота з підручником (підручник біології для 6 класу за редакцією І. Ю. Костікова).

Доопрацювання малюнків учнів

– Зніміть свої роботи, доповніть їх.

Діти доповнюють свої малюнки, виправляють допущені помилки в будові плодів (*етап самокорекції*).

Подивитися і доопрацювати малюнки своїх однокласників (*етап соціалізації*).

Афішування отриманих знань. Учні розповідають, що вони дізналися про будову плодів.

2) *Класифікація плодів* Робота в парах за картками.

Майстер:

– Плоди рослин різноманітні і діляться на групи:

- 1) За складністю;
- 2) За кількістю насіння;
- 3) За кількістю води.

Ознайомимося з класифікацією плодів, використовуючи таблиці на дошці і схеми на столі.

Тепер, коли ми ознайомилися з класифікацією плодів, потрібно виконати такі завдання:

- Подивіться на дошку. Тут представлені схеми класифікації плодів, які вам необхідно заповнити. Вам було роздано картки із зображенням плодів. Необхідно розподілити їх відповідно до класифікації та доповнити схеми.

Діти працюють в парах. Розглядають малюнки підручника і формують схеми. Розглядаючи зображення плодів, учні вчать їх класифікувати.

- Всі впоралися з роботою? Озвучте.

Формулювання висновків.

3) *Поширення плодів та насіння*

Майстер:

- Як, на вашу думку, у природі поширюються плоди і насіння? (відповіді учнів).

- Пропоную подивитися відеофрагмент “Поширення плодів і насіння”, щоб дізнатися більше.

Учні після перегляду обговорюють те, що побачили (*етап соціалізації*).

Майстер пропонує дітям розділити плоди і насіння, які зображені на фотографіях, які вони отримали раніше, за способами поширення у природі: самопоширення, вітром,

тваринами, водою, людиною (*етап соціоконструкції*). Право приймати рішення залишається за групою, у майстра немає права радити, рекомендувати, оцінювати рішення.

Учні працюють у групах, розглядаючи зображення плодів, проводять класифікацію за способами поширення у природі, після чого колективно діляться своїми результатами (*етап афішування результатів*).

V. Узагальнення та систематизація знань

Творча робота. Учні розгадують кросворд з теми уроку і відповідають на запитання.

Плоди

1 К	І	2С	Т	3 Я	Н	4 К	А
О		Т		Ч		Р	
Р		Р		М		И	
О		У		І		Л	
Б		Ч		Н		А	
О		О		Ь		Т	
Ч		К				К	
К						А	
5А	К	А	Ц	І	Я		

По горизонталі:

- Плід вишні, сливи, абрикоса.
- Рослина, у якої плід – біб.

По вертикалі:

- Плід маку
- Плід капусти
- Рослина, у якої плід – зернівка.
- Плід клена, ясеня.

Афішування.

VI. Домашнє завдання.

Завдання №1. Прочитати відповідний § у підручнику, відповісти на запитання для контролю.

Завдання №2. Підготувати розповідь «Мій улюблений плід».

Завдання №3. «Поміркуйте!». Чи може бути більше насінин у плоду, ніж насінних зачатків у зав'язі?

VII. Рефлексія

На останньому етапі – рефлексія – треба показати важливість самооцінки і ступінь своєї участі в процесі пізнання.

– Скажіть, діти, що ви сьогодні відчували, що пережили?

– Мені було цікаво!

– Мені хочеться, щоб малюнки залишилися в кабінеті.

– Про що будемо згадувати після уроку? – Про те, що нам було цікаво і радісно!

Оцінки за роботу немає, хоча її чекають.

– Хіба можна поставити оцінку за радість? – Мабуть, ні. А як же тоді?

– Ось вляжуться знання в ваших головах, тоді і оцінимо, хто що напрацював. А поки скажіть, ви красу побачили? – Так! – Кажуть, що краса в очах того, хто дивиться.

– Що Ви взяли з уроку? (підкидають кубик, на сторонах якого написано початок речення «Найбільше на уроці мені сподобалося...», «Мене вразила інформація про ...», «Я дізнався багато нового про...» і т. д., продовжуючи його вголос перед усім класом).

Отже, встановлено, що уроки біології з використанням технології «майстерня» спрямовані на стимулювання пізнавальних інтересів школярів, розвиток їхніх творчих здібностей та самостійності, а послідовна реалізація на уроках всіх етапів досліджуваної технології забезпечує створення творчого освітнього середовища для вільного висловлення своїх поглядів і самостійного розв'язання навчальних завдань з мінімальним втручанням учителя.

Перспективними вважаємо розроблення методичних рекомендації для впровадження цієї технології з природничих предметів у різних класах.

Література

1. Еремина Т. Еще раз о педагогической мастерской. *Литература. Первое сентября*. 2007. № 3. С. 27–29.
2. Король Л. Л. Технологічні ознаки педагогічної майстерні на заняттях з іноземної мови у вищій школі. *Ученые записки Таврического нац. ун-та им. В. И. Вернадского. Серия «Филология»*. Симферополь: ИИО ТНУ, 2007. Т. 20 (59). С. 249–253.
3. Мейчик Г. А. Педагогическая технология мастерских как нестандартная форма организации учебных занятий. *Образование через всю жизнь: непрерывное образование в интересах устойчивого развития*. 2012. № 2. С. 172–174.
4. Мухіна І. Що таке педагогічна майстерня (2008). URL: <https://osvita.ua/school/method/1908/> (дата звернення: 10.01.2021).
5. Нор К. Ф. Педагогічна майстерня як інноваційна технологія. *Педагогічний альманах: зб. наук. пр.* Херсон: ХАНП, 2013. Вип. 18. С. 159–165.
6. Селевко Г. К. Энциклопедия образовательных технологий: В 2 т. Москва: НИИ школьных технологий, 2006. Т. 1. 816 с.
7. Степихова В. А. Педагогические мастерские в опыте учителей. Санкт-Петербург, 2002. 119 с.

УДК 373:371.3

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ВИКОРИСТАННЯ ПРОБЛЕМНОГО НАВЧАННЯ НА УРОКАХ БІОЛОГІЇ

Якобчук А. С., студентка

Шмиголь І. В., кандидат педагогічних наук

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

Використання проблемних технологій на уроках у закладах загальної середньої освіти не є новим, однак й донині немає загальноприйнятих рекомендацій їх запровадження в освітній процес з біології. Кожен учитель шляхом своїх власних пошуків засобів та шляхів їх запровадження намагається організувати уроки з використанням проблемного навчання.

Українська школа переходить на новий етап розвитку, коли учень повинен навчитися самостійно розв'язувати певні проблеми, шукати оптимальні шляхи їх вирішення. Саме тому пошук шляхів, засобів, форм, методик організації проблемного навчання є актуальним.

На нашу думку, визначення терміну «проблемне навчання», яке сформулював М. Махмутов, повністю розкриває суть поняття. Так, автор вважає, що «проблемне навчання – це дидактична система, яка ґрунтується на закономірностях творчого засвоєння знань та способів діяльності, що включає спеціальне поєднання прийомів та методів навчання, і якій характерна науковість пошуку» [2, с. 73].

Наукове видання

Рекомендовано до друку вченою радою
Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького
(протокол № 6 від 27 травня 2021 року)

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МЕТОДИКИ
НАВЧАННЯ БІОЛОГІЇ, ЕКОЛОГІЇ ТА ОСНОВ ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ**
Збірник наукових праць за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної
конференції, присвяченої 100-річчю Черкаського національного університету
імені Богдана Хмельницького

Матеріали друкуються в авторській редакції. Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за підбір, точність наведених фактів, цитат, галузевої термінології та інших відомостей